

duğuna dairdir. Talâi', bu tarihte bedevîlerden büyük miktarda kuvvet toplayarak isyan eden Muhammed b. Râfî' el-Levâtî'yi yenip isyana son verdi (Makrîzî, *el-Müntekâ*, s. 135). Fâtımî Halifesi Zâfir-Bia'dâilâh döneminde İbn Mesâl'in vezirliğine karşı çıkan İskenderiye Valisi İbnü's-Sellâr ve müttefiki Garbiye Valisi Abbas b. Ebü'l-Fütûh es-Sanhâcî'nin ordusunda kumandan sıfatıyla yer aldı. Bu savaşta İbn Mesâl'in yenilgiye uğratılmasında önemli rolü oldu (544/1149). Daha sonra Asyût bölgesinde Üşmûneyn ve Behnesâ'ya vali tayin edildi. Halife Zâfir'in öldürülmesinin ardından Vezir Abbas es-Sanhâcî'nin halifelikçe getirdiği çocuk yaştaki oğlu Fâiz-Binasrillâh'ın ilk döneminde saray entrikaları ve siyasî cinayetler yüzünden saraya mensup kadınların kendisinden yardım istemeleri üzerine büyük bir kuvvetle Kahire'ye gönderildi. Kahire'de yönetimi eline alan Talâi', el-Melikü's-Sâlih unvanıyla vezir tayin edildi (549/1154). Vezirliğinin ilk devrinde eski vezir Abbas'a iş birliği yapan birçok saray mensubunu katletti, bir kısmını sürgüne gönderdi ve mallarını müsadere etti. İsyân çıkaran İhmîm ve Asyût Valisi Emîr Evhad b. Temîm'e karşı ordu gönderip valiyi öldürttü. Talâi' döneminde Fâtımî donanması ve kara birlikleri Haçlı topraklarına saldırılar düzenledi. Sicilya'dan gelen bir Frank donanmasının Tinnîs'e saldırmasının ardından Fâtımî donanması 550 (1155) yılında Haçlılar'ın elinde bulunan Sûr şehrini tahrip ederek ganimetle geri döndü. Talâi', Haçlılar'la Fâtımîler arasında yapılan mütarekenin bozulması üzerine 552 (1157) yılından itibaren Haçlı topraklarına saldırı emri verdi. Gazze, Askalân, Akkâ, Şevbek ve Beyrut gibi şehirlere saldırılar düzenlendi. 553'te (1158) 4000 kişilik bir Fâtımî ordusu Haçlılar'ı Tellûlacûl ve Arîş'te iki defa mağlûp etti. Fâtımî birlikleri Kudüs'e yaklaşıncâ Haçlılar barış istediler. Talâi', bu dönemde Haçlılar'a karşı Nüreddin Mahmûd Zengî ile iş birliği yapmak için girişimlerde bulundu. Bu sırada Bizans elçisi Kahire'ye gelip Sicilya'ya karşı Talâi'e ittifak teklif etti. Nüreddin Zengî ile iş birliği yapmayı tercih eden Talâi' onun 554'te (1159) Haçlılar'a karşı hücumlarına asker göndererek destek oldu. Suriye bölgesinden gelebilecek bir saldırıya karşılık Bilbîs şehrinde bir kale yaptırdı. İskenderiye Valisi Tarhan ve kardeşi İsmâil'in giriştiği isyanı kısa sürede bastırdı. Talâi', Halife Fâiz'in 555'te (1160) erkek çocuk bırakmadan ölümü üzerine Hâfız-Lidînillâh'ın toru-

nu Abdullah'ı Âdid-Lidînillâh lakabıyla Fâtımî halifesi ilân etti. Kızını halife ile evlendiren Talâi'in bütün yetkileri elinde toplaması hem halifeyi hem de saray mensuplarını rahatsız etmeye başladı. Zâfir'in kız kardeşinin planladığı bir suikast sonucunda sarayında saldırıya uğrayıp ağır şekilde yaralanan Talâi' 19 Ramazan 556'da (11 Eylül 1161) öldü. Ölümünün ardından oğlu Rüzziik, el-Melikü'l-Âdil unvanıyla vezir oldu.

Talâi' melik unvanını alan ilk Fâtımî veziridir. Güçlü vezir geleneğinin son temsilcisi olan Talâi', Mısır'da birçok idarî düzenleme yapmıştır. Devlet maliyesini islah etmek için bölge valilerini hazineye belli bir meblağ vermeleri kaydıyla ve altı ay gibi kısa sürelerle tayin etmeye başlamış valilerin sık sık değişmesi yüzünden yılda iki defa vergi ödemek zorunda kalan halkın şikâyetleri giderek artmıştır. Talâi', Fâtımîler'in son dönemindeki siyasî istikrarsızlıktan kaynaklanan ekonomik problemleri ve devlet maliyesini düzeltmeye çalışmış, ancak tekellülüğe bağlı olarak fiyatların artması Mısır ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Onun döneminde Fâtımîler milletlerarası siyasette oldukça etkili olmuş; Bizans, Haçlılar ve Zengîler'le ilişkilerinde bulunmuştur. Kültürlü bir vezir olan Talâi' şairleri ve ilim adamlarını himaye ederdi. Kendisi de iyi bir şair olup divanı yayımlanmıştır (*Divânü'l-veziri'l-Mısır Talâi' b. Rüzziik*, nşr. Ahmed Ahmed el-Bedevî, Kahire 1958; nşr. Muhammed Hâdî el-Emînî, Necef 1964). Talâi'in Kahire surları dışında Bâbüzüveyle yakınında 555'te (1160) inşa ettirdiği Sâlih Talâi' Camii günümüze ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Amedroz), s. 330, 331, 332, 336, 351, 353; İbn Münkiz, *el-İ'tibâr* (nşr. Abdülkerîm el-Eşter), Beyrut 2008, s. 79-95; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 193-194, 255, 274-275; Ebû Şâme el-Makdisî, *Kitâbü'r-Rauzateyn* (nşr. İbrâhîm ez-Zeybek), Beyrut 1418/1997, I-V, bk. İndeks; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 526-529; Makrîzî, *el-Müntekâ min Ahbârî Mısır* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Kahire 1981, s. 135, 142, 149-157; a.m.f., *İttî'âzü'l-hünefâ* (nşr. Cemâleddin Şeyyâl - M. Hilmî M. Ahmed), Kahire 1416/1996, s. 214-254, ayrıca bk. İndeks; M. Hamdî el-Münâvî, *el-Vizâre ve'l-vüzerâ' fi'l-âşri'l-Fâtımî*, Kahire 1970, s. 285-287; Eymen Fuâd Seyyid, *ed-Devletü'l-Fâtımıyye fi Mısır*, Kahire 1413/1992, s. 208-220; Hasan Ali Hasan, "el-Âzîd-Lidînillâh âhîrür'l-hulefâ'i'l-Fâtımıyyîn", *Mecelletü Külliyyeti'l-ülümü'l-ictimâ'iyye*, II, Riyad 1978, s. 321-358; Ramazan Şeşen, "Talâiyî", *İA*, XI, 691-694; Th. Bianquis, "Talâi' b. Ruzziik", *El²* (İng.), X, 149-151.

TALÂK

(الطلاق)

Belli lafızlarla
nikâh akdinin bozulması,
boşama ve boşanma anlamında
fıkıh terimi.

Sözlükte "serbest kalmak / serbest bırakmak, bağından kurtulmak / bağını çözmek" anlamındaki talâk kelimesi fıkıh terimi olarak belli lafızlarla nikâh akdinin bozulmasını ifade eder. Türkçe karşılığı boşama ve boşanmadır. Kur'ân-ı Kerîm'in 65. sûresine isim olan talâk ve aynı kökten türeyen kelimeler âyet ve hadislerde çok defa terim anlamıyla geçer (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "tlk" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "tlk" md.). Başlangıçtan itibaren hadis ve fıkıh kaynaklarında "kitâbü't-talâk" boşanmayla ilgili konuların ele alındığı önemli bir bölüm oluşturur.

İslâm dini neslin devamı için tek yol olan evliliği teşvik etmiş, eşlerin evlilik birliğini, karşılıklı sevgi ve saygı ortamını olabildiğince korumalarını istemiş, talâkı da ancak evliliğin sürmesine imkân kalmadığında başvurulabilecek bir çözüm şekli olarak meşrû saymış, bazı dinlerde ve hukuk sistemlerinde görüldüğü gibi kâğıt üzerinde evli kalıp gönül ve bedence ayrı yaşamayı uygun görmemiştir. Kur'an ve Sünnet'te talâkın meşruiyeti açıkça ifade edilmekle birlikte (meselâ bk. el-Bakara 2/228-232, 236-237, 241; et-Talâk 65/1-2; Buhârî, "Talâk", 1-4) evlilik bağının önemli bir sebep bulunmadıkça keyfî şekilde sona erdirilmesi tasvip edilmemiştir. Erkeklerle eşleriyle iyi geçinmelerini ve onların kusurlarını değil olumlu yönlerini görmeye çalışmalarını öğütleyen âyet ve hadisler yanında (en-Nisâ 4/19; Müslim, "Rađâc", 63), "Helâl şeyler içerisinde Allah'a en sevimsiz geleni boşamadır" (Ebû Dâvûd, "Talâk", 3) ve, "Evlen, fakat boşanma, Allah zevk için evlenip boşanan erkek ve kadınları sevmes" (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IV, 335) gibi hadislerde boşamanın dinen hoş karşılanmadığı açıkça belirtilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de aile içi anlaşmazlığın ortaya çıkması halinde evliliğin devamını sağlamaya yönelik bazı tedbirlere başvurulmasının, geçimsizliğin devam etmesi durumunda erkek ve kadının ailelerinden seçilecek hakemlerin onların arasını bulmaya gayret etmesinin istenmesi de (en-Nisâ 4/34-35, 128) karı-koca arasındaki uyumsuzlukların ilk çözüm yolunun boşanma olmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

İslâm hukuk literatüründe dar anlamıyla talâk evlilik birliğinin koca ve belli durumlarda kadın tarafından tek yanlı irade beyanıyla sona erdirilmesini ifade eder. Fıkıh eserlerinde talâk için “belirli bir lafız ya da onun yerine geçen bir sözle hemen ya da gelecekte nikâh bağının ortadan kaldırılması” ve “bir sebebe bağlı olmadan kocanın nikâhı sona erdiren tasarrufu” gibi tanımlar verilmektedir. Kocanın karısıyla belli bir bedel karşılığında anlaşmasıyla (muâlele) veya hâkim kararıyla evliliğin sona erdirilmesi de (tefrîk) geniş anlamıyla talâk kapsamında görülmele birlikte çağdaş İslâm hukukçularının genel temayülü, talâkın sadece “eşlerden birinin tek taraflı iradesiyle gerçekleşen boşama” anlamında kullanılması gerektiği yönündedir. Fesih, evlilik birliğinin akid anında var olan veya sonradan meydana gelen bir eksiklik yüzünden bozulmasıdır. Meselâ şahitsiz evlenme ve eşlerden birinin irtidad etmesi durumunda fesih söz konusudur. Bununla birlikte evliliği sona erdiren sebeplerden bazılarının talâk mı fesih mi sayılacağı fakihler arasında tartışılmıştır. Fesih evliliği hemen sona erdirir, talâk ise ric’î veya bâin şekillerine göre farklı sonuçlar doğurur; fesih talâk sayısını etkilemez. Öte yandan fâsid nikâhın erkek tarafından sona erdirilmesine Hanefîler “mütareke” adını vermiştir. Kazâi boşanma sebeplerinden biri olan ve kocanın “eşiyile cinsel ilişkide bulunmamak üzere yaptığı yemin” anlamına gelen ilâ, “kocanın karısını annesine veya kendisine ebediyen nikâh düşmeyecek yakınlarına benzetmesi” anlamındaki zihâr ve kadının kendisini zina ile itham eden kocasıyla yeminleşmesini ifade eden liân da fıkıh literatüründe talâk bölümlerinde ele alınan başlıca konulardandır.

Hükümlerin amaçları (hikmet-i teşrîfî) bağlamında yapılan açıklamalarda talâkla ilgili naslarda boşama yetkisinin prensip itibarıyla erkeğe verilmesi ve boşamanın meydana gelebilmesi için hâkimin hükmüne gerek görülmemesi, evlilik hukukunda erkek ve kadına yaratılışlarından gelen farklı yapı ve kişilik özelliklerine göre değişik görevler verilmesi ve evlilik hayatının sorumluluklarının birinci derecede kocaya yüklenmesiyle açıklanır. Ancak bu yetkinin kötüye kullanılmasına karşı mânevî müeyyideler öngörüldüğü gibi kadının mehir hakkına sınır konmayıp boşama anında ödenmesi gereken mehr-i müeccelin yüksek tutulmasına imkân sağlanması gibi koca için maddî açıdan caydırıcı tedbirler

de alındığına dikkat çekilir. Nitekim İslâm tarihine bütüncül bir bakış yapıldığında bu konuda erkeğe tanınan yetkinin boşanmaları hızlandıran bir etken olmadığı, müslüman toplumlardaki dinî, içtimai ve ahlâkî telakkilerin ve bu anlayışa dayalı eğitimin aile bağlarını güçlendirici ve keyfî boşamaları önleyici bir işleve sahip bulunduğu görülür. Ayrıca kocanın talâk yetkisi alternatifsiz olmayıp evlilik akdi esnasında veya daha sonra koca tarafından kadına boşama yetkisi tanınması durumunda kadın da herhangi bir sebep göstermeksizin boşama hakkına sahip olabilmekte, geçerli sebep ileri sürülmesi halinde kadının talebi üzerine hâkim de eşleri ayırabilmektedir. Mutlak anlamıyla talâk meşrû sayılmakla birlikte fakihler, kocanın karısını boşamasının normal şartlardaki hükmü konusunda farklı görüşler ileri sürmüş, bazıları bunun kural olarak mubah, bazıları ise haram olduğunu söylemiştir. Ayrıntıya inildiğinde farklı durumlarda talâkın vâcip, mendup, mubah, haram veya mekruh hükmünü alabileceği kabul edilmiştir. Meselâ ilâ yemini eden ve dört aylık bekleme süresinin ardından eşine dönmeyi reddeden kocanın karısını boşaması çoğunluğa göre vâcip, geçimsizlik yüzünden kendisini boşamasını isteyen karısını boşaması mendup, huyundan hoşlanmadığı eşini boşaması mubah, sebepsiz yere boşaması mekruh veya haram, ayrıca bid’î talâk haram sayılmıştır.

Hanefîler’e göre talâkın temel unsuru (rükün) sîgadır. Rükünü daha geniş anlamda kabul eden diğer mezheplere göre ise talâkın unsurları taraflar, yetki ve sîgadır. Sîgada asılan sözdür, ancak bazı durumlarda yazı ve işaret de söz yerine geçebilir. Tek başına talâk niyeti talâk sayılmaz. Boşama sarîh veya kinayeli sözlerle gerçekleşir. Sarîh talâk, boşama iradesi kendisinden açıkça anlaşılan ve örfen bu anlamda kullanılan sözlerle olur. Fakihler talâkın ve aynı kökten türeyen kelimelerin sarîh olduğunda ittifak etmiştir. Şâfiî ve Hanbelîler “firâk” ve “serâh” kökünden türeyen kelimeleri de sarîh kapsamında sayar. Bu tür irade beyanı kişinin talâk niyetini açıkça gösterdiğinden artık tekrar niyet ve halin delâleti araştırması yapılmaz. Kinayeli sözler ise hem talâka hem başka anlamlara gelebileceğinden bu sözlerin talâk iradesine delâlet etmesi ve niyet gerekli görülür. Mâlikîler’e göre ise yaygın biçimde talâkı ifade etmek üzere kullanılan belli bir kinayeli lafzın söylendiği veya güçlü karînelerin olduğu durumlarda niyete bakıl-

maz. Arapça dışındaki dillerde de talâk sarîh ya da kinayeli biçimde ifade eden kelimeler bulunduğunu dikkate alan fakihler bu konuda o dili konuşanların kullanım ve örfüne bakılması gerektiğini belirtir. Mânasını bilmeden talâk lafzını söylemenin boşama sayılmayacağı hususunda görüş birliği vardır. Boşama kastı olmadığı halde başka söz söylemek isterken yanlışlıkla talâk lafzını söyleme durumunda Hanefî ve Hanbelîler’e göre talâk diyâneten değil kazâen vâki olur; zira hâkim niyete değil lafza göre hüküm verir. Mâlikî ve Şâfiîler’e göre ise karînelerden hatanın varlığı anlaşılıyorsa talâk geçerli sayılmaz. Talâkın yazıyla ifade edilmesi halinde çoğunluğa göre kocanın niyetine bakılır; bazı fakihlere göre yazı açıksa niyete bakılmaz. İşaretle talâkın geçerli kabul edilebilmesi için çoğunluğa göre kocanın dilsiz olması şarttır; Hanefîler buna yazmayı bilmemesi şartını da ilâve eder. Konuya ilişkin hadis sebebiyle, şaka yoluyla yani boşama niyeti bulunmaksızın ve sarfettiği sözle hakiki veya mecazi bir mâna kastetmeksizin boşama lafzını kullanan kişinin talâkı fakihlerin çoğunluğunca geçerli sayılır. Koca boşamaya ilişkin irade beyanını kayıtsız ve şartsız (müneccez) olarak yapabileceği gibi bunu ta’likî şarta bağlayabilir veya bir zamana izâfe edebilir. Büyük çoğunluğa göre talâkın ta’likî şarta bağlanması halinde şart gerçekleşince talâk da gerçekleşir. Gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şarta yapılan ta’likî hükümsüzdür (lağv). Zâhirî ve Ca’ferîler’e göre ta’likî şarta bağlanan talâk geçerli değildir. Takıyyüddin İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye’ye göre ise bir şeyi yaptırmak veya engellemek ya da bir haberin doğruluğunu tekit etmek için yapılan şartlı talâkta kocanın gerçek niyeti talâk olmadığından talâk gerçekleşmeyip sadece yemin kefareti gerekir; ancak yemin kastıyla yapılmayan şartlı talâk geçerlidir. Talâk Allah’ın dilemesine bağlanarak (“inşallah” sözüyle birlikte) söylenirse Hanefî ve Şâfiîler’e göre geçersiz, Mâlikî ve Hanbelîler’e göre geçerli sayılır. Talâkın ileriki bir zamana izâfe edilmesi halinde çoğunluğa göre talâk o zaman gelince, Mâlikîler’e göre ise hemen gerçekleşir.

Fakihlerin büyük çoğunluğuna göre bulûğa ermiş olmak talâkın geçerlilik şartlarından; Hanbelîler’in çoğunluğuna göre ise boşanmanın anlamını bilen, bulûğa ermeye yaklaşmış mümeyyiz küçüğün talâkı da geçerlidir. Talâk tasarrufunda bulunacak kişinin akli dengesinin yerinde ol-

ması gerekir; akıl hastasının, bunağın (ma'tûh), hastalık vb. sebeplerle akfî dengesini kaybeden kimsenin talâki geçerli değildir. Aklı ve şuuru yerinde, ne söylediğinin farkında olan kişinin öfkeyle söylediği talâk sözü ittifakla geçerli, öfke halinde akıl ve şuuru tamamen kaybeden kişinin talâki ittifakla geçersizdir. Aklı ve şuuru tamamen yok olmamakla birlikte aşırı öfkeden dolayı kendisinden hezeyan türü sözler ve davranışlar sâdır olan kimsenin talâkının geçerli sayılıp sayılmadığı tartışılmıştır. Fakihlerin çoğunluğuna göre bu durumdaki kişinin talâki geçerlidir (Buhûtî, V, 235; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, II, 266; İbn Âbidîn, III, 243-244; Abdülhamîd eş-Şirvânî, VIII, 32). Hanbelliler'den İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye ise şöyle bir ayırım yapar: Akfî melekeleri yerinde, ne dediğini ve ne kastettiğini bilen hafif öfkeli kişinin tasarrufları ittifakla muteberdir; ne dediğini ve ne kastettiğini bilmeyen aşırı öfkeli kişinin tasarrufları ittifakla muteber değildir. Bu iki durumun arasında kalan ve aklını yitirmiş gibi olmayan öfkeli kişinin talâki tartışmalıdır. İbnü'l-Kayyim konuyla ilgili deliller uyarınca bu durumdaki kişinin talâkının muteber sayılmaması gerektiğini ileri sürer (*İğâsetü'l-lehfân*, s. 38-39). İbn Âbidîn, bazı Hanefî fakihlerinin açıklamalarını delil göstererek öfkeli kişinin talâkının geçersiz kabul edilmesi için onun ne dediğini hiç bilmeyecek bir durumda olması gerektiği, söz ve davranışlarının çoğunda normalin dışına çıkma ve hezeyan halinin görülmesinin yeterli olacağı görüşünü tercih etmiştir (*Reddü'l-muhtâr*, III, 243-244). Bu görüş ayrılığında özellikle, "İğlâk halinde boşama ve âzat etme yoktur" hadisinde geçen (*Müşned*, VI, 276; İbn Mâce, "Talâk", 16) ve "kapamak, kilitlemek" anlamına gelen iğlâk kelimesinin yorumu etkili olmuş, çoğunluk bunu baskı (ikrah), bazı âlimler öfke şeklinde yorumlamıştır. Kur'an ve Sünnet'in usulüne uygun talâkla ilgili düzenlemeleri, bazı sahâbe ve tâbiîn fakihlerinin konuya ilişkin tavırları ve öfkenin kişinin düşünmesini engellediği gerçeği dikkate alındığında şiddetli öfke halindeki talâkın muteber sayılmaması gerektiği görüşünün nasların ruhuna daha uygun olduğu söylenebilir. Haram yolla sarhoş olan kişinin talâki dört mezhep fakihlerinin çoğunluğunca geçerli sayılmıştır. Fıkıh tarihi boyunca ciddi tartışmalara yol açan bu yaklaşımın pratik sonuçları ile sahâbeden ve hemen her mezhepten fakihlerin karşı görüşte buldukları dikkate alınarak Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nden iti-

baren İslâm ülkelerindeki yasal düzenlemelerde genellikle sarhoşun talâkının muteber sayılmadığı hükmü benimsenmiştir. Diğer üç mezhebin aksine Hanefî mezhebinde baskı altındaki kişinin talâkının geçerli sayılması ve bunun pratikte ortaya çıkardığı sorunlar geniş biçimde tartışılmış ve adı geçen kararnâmede bu tür talâkın da geçerli olmayacağı hükme bağlanmıştır. Malını boş yere sarfeden ve harcamalarında israf eden kimse (sefih), İslâm hukukçularının büyük çoğunluğuna göre evlilik akdi yapmaya ehil sayıldığı gibi malî tasarruflardan olmayan evlilik akdini sona erdirmeye işlemi de yapmaya ehildir. Tâbiîn âlimlerinden Atâ b. Ebû Rebâh'a göre talâk kendi zararına bir tasarruf olduğu için sefihin bu işlemi yapabilmesi velisinin iznine bağlıdır. Kocanın ölüm hastalığında yaptığı talâk geçerli sayılmakla birlikte karısının belirli şartlarla kendisine mirasçı olmaya devam edeceği çoğunluk tarafından kabul edilmiştir. Talâkın geçerli sayılabilmesi için sahih bir nikâhın hâkîken veya hükmen varlığı gerekir. Zıfâfin gerçekleşip gerçekleşmemesi boşamanın geçerliliğini etkilemez. Ric'î talâktan sonraki iddet süresinde evlilik hükmen devam ettiğinden bu süre içinde talâk dört mezhebe göre geçerlidir. Fâsîd nikâhta talâk değil mütareke veya fesih söz konusudur.

İslâm hukukçularının büyük çoğunluğuna göre boşama esnasında şahit bulundurmak mendup görülürken sahâbeden Hz. Ali, İmrân b. Husayn, tâbiînden Atâ b. Ebû Rebâh, İbn Sîrîn ve İbn Cüreyc ile Muhammed Ebû Zehre, Abdurrahman es-Sâbûnî, Ahmed Muhammed Şâkir, M. Yûsuf Mûsâ ve Ali el-Haffî gibi çağdaş âlimler boşamaya ilişkin iki şahit tutmaya yönelik emrin (et-Talâk 65/2) vücûb ifade ettiği ve boşama esnasında iki şahit bulundurulmasının konuya ilişkin hak ve menfaatlerin korunması için gerekli olduğu kanaatinde. Özellikle son dönemlerde talâk yetkisinin kötüye kullanılmasını önlemek ve boşamanın usulüne göre gerçekleşmesini sağlamak için bazı durumlarda devletin müdahalesi meselesi yoğun biçimde gündeme gelmiştir. Bu müdahalenin naslardaki başlıca dayanakları arasında şu hususlara dikkat çekilir: **a)** Boşanma durumunda iddetin sayılması emrinin (et-Talâk 65/1) muhatabı bir görüşe göre hâkimlerdir; nitekim boşanmadan sonra yapılacak evliliğin sahih olabilmesi için iddetin başlangıç ve bitiş tarihlerinin tesbit edilmesi gerekmektedir. **b)** Karı kocanın arasının açılmasından endişe duyulması

halinde erkek ve kadının ailelerinden birer hakem gönderilmesi emrinin (en-Nisâ 4/35) muhatabının da hâkimler olduğu söylenmiştir. **c)** Hz. Peygamber'in, karısını hayız durumunda boşayan Abdullah b. Ömer'e karısına dönüp onu sünnet üzere boşamasını (aş.bk.) ve Sâbit b. Kays b. Şemmâs'a kendisiyle birlikte yaşamak istemeyen karısını mehîr olarak verdiği bahçeyi geri almak şartıyla boşamasını emretmesi (Buhârî, "Talâk", 12), devletin ve onu temsilen hâkimin belirli durumlarda evliliği sona erdirmeye yetkisinin bulunduğunu göstermektedir. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde boşanmaların tescilli usulü getirilmiş (md. 131) ve Osmanlı Ceza Kanunu, "Zevcesini tatlik ettiğini on beş gün zarfında hâkime ihbar etmeyen bir kimse bir haftadan bir aya kadar hapsolünür" hükmünü düzenlemiştir (md. 200). Birçok İslâm ülkesinin aile kanunlarında yukarıdaki deliller yanında istihsan ve maslahat gibi delillerle de desteklenerek ileride inkâr edilmesi halinde miras, mehîr ve iddet gibi hak ve borçların tesbiti için boşanmanın tescil edilmesinin gerekli sayıldığı hükmü benimsenmiştir.

Talâk Çeşitleri. Talâk, evliliği sürdürülebilir için yeni akde ihtiyaç bulunup bulunmaması açısından "ric'î" ve "bâin", Kur'an ve Sünnet'e uygunluk açısından "sünnî" ve "bid'î" kısımlarına ayrılır. **1. Ric'î talâk.** Erkeğin yeni nikâh akdine gerek kalmadan iddet süresi içinde eşine dönebildiği boşamadır. Boşamanın ric'î sayılabilmesi için birinci veya ikinci talâk olması, tarafların fiilen karı-koca hayatı yaşamış olmaları, boşamanın bir bedel karşılığında yapılmaması ve Hanefîler'e göre sarîh ya da sarihe yakın belli lafızlarla gerçekleşmesi gerekmektedir. Sarihe yakın sayılan bazı istisnalar dışında kinayeli lafızlarla yapılan talâk Hanefîler'e göre bâin sayılırken diğer üç mezhebe göre ister sarîh ister kinayeli lafızla yapılsın talâk kural olarak ric'îdir. Ric'î talâkta koca iddet süresi içinde kadının rızası bulunmasa da sözle veya evlilik hayatını fiilen sürdürerek eşine dönebilir; ancak sözle yapılması ve bu esnada şahitlerin bulundurulması, dolayısıyla insanların bu olaydan haberdar edilmesi menduptur. İddet süresi içinde ric'at edilmemesi halinde ayrılık bâin talâka dönüşür. Evlilik bağı devam ettiğinden ric'î talâk sebebiyle beklenen iddet süresi içinde eşlerden birinin vefat etmesi halinde diğeri ölene mirasçı olur. Ölüm veya talâk hadisesine bağlanan müeccel mehîr ric'î talâkla muacceliyet kesbetmez; fakat iddetin bitiminde muaccel hale gelir. Mehîr

fakihlerin çoğunluğunca nikâh akdinin bir sonucu ve Mâlikîler'ce nikâhın şartlarından biri kabul edildiğinden mehir belirlenmemiş olsa veya belirlenen mehir bir sebeple geçersiz sayılsa bile kadına misil mehir, zıfâf olmadan boşama durumunda da kararlaştırılan mehrin yarısının ödenmesi gerekir. Mehir belirlenmeden evlenen kadının (müfevza) zıfâftan önce boşanması durumunda ise ona misil mehrin yarısı değil, müt'a adıyla bir ödeme yapılır (bk. MEHİR; TEFVİZ). Bir arada bulunmanın evliliğin devamını sağlayacağı ümidiyle ric'î talâkla boşanan kadının iddet süresince kocasının evinde veya onun gösterdiği evde kalması (süknâ) gerekli kılınmıştır. Genel olarak iddet süresi içinde kadının nafaka ve süknâ hakkı bulunmakla birlikte ayrıntıda farklı görüşler vardır.

2. Bâin talâk. Tarafların tekrar bir araya gelebilmesi için yeni nikâh akdinin gerekli sayıldığı boşamadır. Bu şekilde gerçekleşen boşamaya "ibâne" denir. Zıfâftan önce veya bedel karşılığında gerçekleşmesi ve Hanefîler'e göre kinayeli lafızların kullanılması durumunda talâk bâin olur. Talâk sayısının bir veya iki olması halinde buna küçük ayrılık (el-beynûnetü's-suğrâ) denir ve taraflar, ister iddet süresi içinde ister iddet bitiminde yeni nikâh akdiyle tekrar bir araya gelebilir. Talâk sayısının üçe ulaşması durumunda meydana gelen ayrılığa büyük ayrılık (el-beynûnetü'l-kübrâ) adı verilir ve kadın başka bir erkekle evlenip boşanmadan eski kocasıyla yeniden nikâhlanamaz. Üç talâktan sonra eski karı kocanın tekrar evlenmesini sağlamak amacıyla kadının başka bir erkekle yaptığı hileli evlilik ve bu hilenin tarafları Hz. Peygamber tarafından lânetlenmiştir (bk. HÜLLE). Üç talâktan sonra kadın evlendiği başka bir erkekten boşanıp tekrar eski eşine dönerse kocanın yeniden üç talâk hakkına sahip olacağına ihtilâf yoktur. Ancak ikinci evlilik bir veya iki talâkla boşanan kadın için söz konusu edildiğinde Ebû Hanîfe ve Ebû Yûsuf'a göre koca yeniden üç talâk hakkını elde ederken Muhammed b. Hasan'la diğer üç mezhebe göre yalnız ilk evlilikten geriye kalan talâk hakkına sahip olur. Bâin talâk veya fesih sebebiyle beklenen iddet süresi içinde gerçekleşen yeniden boşamanın geçerliliği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Hanefîler, beynûnet-i suğrâ ile bazı fesih durumlarında beklenen iddet süresi zarfında vâki olan talâkı geçerli sayarken diğer mezhepler aksi görüş beyan etmektedir.

3. Sünnî talâk. Erkeğin karısını cinsel ilişkinin bulunmadığı temizlik döneminde

boşamasıdır. Buhârî ("Talâk", 1) bu tanıma iki şahit tutmayı da eklemiştir. Bu tür talâkın Kur'an ve Sünnet'e uygun sayılarak bu isimle anılması özellikle, "Kadınları boşayacağınızda onları iddetlerini gözeterek boşayın" âyetiyle (et-Talâk 65/1) karısını hayız halinde boşayan oğlunun durumunu soran Hz. Ömer'e Resûl-i Ekrem'in verdiği şu cevaba dayandırılır: "Ona emret, karısına dönsün; karısı temizlenip hayız görünceye ve tekrar temizleninceye kadar onu nikâhında tutsun. Bundan sonra dilerse onu tutar, dilerse cinsel ilişkide bulunmadan boşar. İşte Allah'ın kadınların boşanmasında gözetilmesini emrettiği iddet budur" (Buhârî, "Talâk", 1). Talâkta böyle bir yol izlenmesini istemenin sebebi hakkında yapılan açıklamalar şöylece özetlenebilir: Kadının ay hali döneminde genellikle meydana gelen bedensel ve ruhsal değişiklikler eşler arasındaki geçimsizliği etkileyebileceğinden boşama gibi ciddi sonuçları olan ve soğuk kanılıkla düşünümlülüp kararlaştırılması gereken bir tasarrufun bu devrede gerçekleştirilmesi uygun değildir. Temizlik döneminde olmakla birlikte cinsel ilişkiden sonra vuku bulan boşamanın da evlilik birliğine son verme irade ve kararlılığından ziyade ârızî bir sebepten kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Sünnî talâk anlık öfke, ârızî duygu ve düşüncelerin etkisi altında sonradan pişmanlık duyulacak adımlar atılmasını ve aile yuvasının dağılmasını önlemek için alınan tedbirlerden biridir. Bir defada üç talâkla boşama Hanefî ve Mâlikîler'e göre sünnete aykırıdır, Şâfiîler'e göre değildir; Hanbelî mezhebinde her iki yönde görüş belirtilmiştir.

4. Bid'î talâk. Erkeğin, karısını hayızlı yahut nifaslı iken veya cinsel ilişkide bulunduğu temizlik döneminde boşamasıdır. Fakihlerin çoğunluğuna göre ister aynı mecliste ister ayrı meclislerde olsun aynı temizlik dönemi içinde birden fazla talâk da bid'î sayılır. Bid'î talâk fakihlerin ekserisine göre -sünnete aykırı sayılmakla birlikte- ehliinden sâdir olduğu için hukuکی sonuç doğurur; ancak boşayan kişi bu husustaki emre uygun hareket etmediğinden günah işlemiş olur. Bu yönüyle bid'î talâk cuma namazı saatinde bu namazla yükümlü kişilerin yaptığı alışverişe benzetilmiştir. Emre aykırı olan bu alışveriş (el-Cum'a 62/9) dinen günah ise de hukuken geçerli sayılmakta ve satıcı malın bedelini, müşteri de malı almaya hak kazanmaktadır. Ancak bid'î talâkı geçerli sayan fakihlere göre koca ric'î talâk söz konusu ise

karısına dönmelidir. Hanefîler'in çoğunluğu bunun vâcip sayıldığını, Şâfiî ve Hanbelîler'le Kudûrî gibi bazı Hanefîler sünnet veya müstehap olduğunu söyler. Mâlikîler ise hayız veya nifas halinde boşamanın haram, cinsel ilişkide bulunulan temizlik döneminde boşamanın ise mekruh sayıldığını, dolayısıyla birinci durumda kocanın eşine dönmek zorunda olduğunu, ikinci durumda bunun zorunlu görülmediğini belirtmiştir. Saîd b. Müseyyeb gibi bazı tâbiîn âlimleriyle Muhammed Abdüh, M. Reşid Rızâ ve Muhammed Ebû Zehre gibi çağdaş âlimler, dinen öngörülen şekle uyulmadığı ve bu şeklin hedeflediği amaçları ihlâl ettiği gerekçesiyle bid'î talâkın geçerli sayılmadığı görüşündedir.

Bir defada üç talâk hakkının kullanılması fakihlerin büyük çoğunluğu tarafından hukuken geçerli sayılmıştır. Onlara göre bu durumda koca sünnete aykırı davranırsa da kendisine tanınan hakları bir anda kullanmıştır; sahâbe döneminde yaygın olan görüş de bu yöndedir. Üçten fazla talâkla yapılan boşamada da üç talâk gerçekleşir, fazlası hükümsüzdür (lağv). Ca'ferîler bir defada üç talâkı sünnete aykırılığından dolayı tamamen geçersiz sayar. Bazı sahâbilerle İbn İshak, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye gibi fakihlere ve Zeydîler'e göre bir defada gerçekleşen üç talâkla yalnız bir talâk meydana gelir. Bu görüşün gerekçeleri özetle şöyledir: Resûl-i Ekrem ile Hz. Ebû Bekir devrinde ve Hz. Ömer'in hilâfetinin ilk iki yılında bir lafızda üç talâk bir talâk sayılmaktaydı. Daha sonra Hz. Ömer bu hakkın kötüye kullanıldığını görünce, "İnsanlar kendilerine mühlet vermiş bir konuda acele ediyorlar; gelin bu konuda onların sözlerini geçerli sayalım" diyerek bir defada üç talâkı geçerli saymıştır (Müslim, "Talâk", 15-17). Halife Ömer bu hükmü Resûlullah'a dayandırmamış, olayın özelliğini ve mevcut şartları dikkate alıp toplumun yararına gördüğü bir uygulama başlatmış, bu yolla talâkta acele edilmesini engellemeye çalışmış ve o dönemde bu uygulama yaygınlaşarak büyük çoğunluk tarafından kabul edilmiştir. Ancak daha sonra gelişen şartlar göz önüne alındığında maslahatın bir defada üç talâkla boşamanın ilk dönemde olduğu gibi bir talâk sayılmasını gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, III, 935; *Müsned*, VI, 276; Şâfiî, *el-Üm* (nşr. M. Zühri en-Neccâr), Beyrut 1393, V, 225, 235; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1972, VI, 135-136, 406-410; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşan-*

nef (nşr. Âmir el-Ömerî el-A'zamî), Bombay, ts. (Dârü's-selefiyye), V, 10-11, 39; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, II, 483-484; Küleynî, *el-Üşûl mine'l-Kâfi* (nşr. Ali Ekber el-Gaffârî), Beyrut 1401, VI, 126-127; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, II, 191; III, 456; Hattâbî, *Me'âlimü's-Sünen* (nşr. Abdüsselâm Abdüüşşâfi Muhammed), Beyrut 1411/1991, III, 209; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, Kahire 1972, XI, 47-48, 500, 524, 528, 535-536, 613; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhâkî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarâbâd 1353, VII, 322, 357-358; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Tehzibü'l-ahkâm* (nşr. Seyyid Hasan el-Müsevî el-Harsân), Tahran 1390, VIII, 47, 48-51; Serahsî, *el-Mebûsû*, VI, 57, 176; Kâsânî, *Bedâ'î'*, IV, 42, 179; Burhâneddin el-Merginânî, *el-Hidâye*, İstanbul 1986, I, 226, 229, 230, 251-254; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Kahire 1401/1981, II, 60-99; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VIII, 235-239, 254-256, 259-262, 277, 359-375; Kurtubî, *el-Câmi*, III, 156-157; V, 175; VIII, 197; X, 180-184; XVIII, 152, 154, 157; Osman b. Ali ez-Zeylâfî, *Tebyinü'l-hakâ'ik*, Bulak 1313, II, 193-196; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, V, 210, 214-215; a.mlf., *İğâsetü'l-lehfân* (nşr. Muhammed Afifî), Beyrut-Riyad 1406/1986, s. 38-39; Ebû'l-Fidâ İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'ânî'l-azîm*, Beyrut 1385/1966, IV, 379; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IV, 335; Bedreddin el-Aynî, *el-Binâye*, Beyrut 1990, V, 25, 27; a.mlf., *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1348 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî), XX, 226; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnşâf fi ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf* (nşr. M. Hâmid el-Fikî), Kahire 1374-78/1955-58, VIII, 433, 439-440, 448; IX, 59-60; Süyûtî, *ed-Dürü'l-menşûr*, Beyrut 1993, VIII, 194-195; İbn Nuceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, III, 226, 263, 266-267; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, III, 279, 287-289; Buhûtî, *Keşşâfü'l-künâf*, V, 235; Emir es-San'ânî, *Sübülü's-selâm*, Beyrut 1407/1987, III, 231; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerhü'l-kebir*, Kahire 1328 → Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 266; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), III, 226-422; Abdülhamîd eş-Şirvânî, *Havâşî 'alâ Tuhfetü'l-muhtâc bi-şerhi'l-Minhâc*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikr), VIII, 32; Azîmâbâdî, *'Avnü'l-ma'bûd*, VI, 262; Sehârenpûrî, *Bezülü'l-mechûd*, X, 260-283; Ahmed M. Şâkir, *Nizâmü't-talâk fi'l-İslâm*, Kahire 1354, s. 118; Mahmûd M. Şeltût – M. Ali es-Sâys, *Mukârenetü'l-mezhâhib fi'l-fıkḥ*, Kahire 1373/1953, s. 84-85, 108-112; M. Yûsuf Mûsâ, *Ahkâmü'l-ahvâlî's-şahşiyye*, Kahire 1956, s. 271; M. Ebû Zehre, *el-Ahvâlü's-şahşiyye*, Kahire 1377/1957, s. 287-290, 306, 309, 368-370; Ali el-Haffî, *Fûraku'z-zevâc fi'l-mezhâhibi'l-İslâmiyye*, Kahire 1958, s. 32-48; M. Cevâd Mağniyye, *Fıkḥü'l-İmâm Ca'fer eş-Şâdik*, Beyrut 1966, VI, 6, 12; Mustafa es-Sibâî, *İslâm'a ve Garplulara Göre Kadın* (trc. İhsan Toksarı), İstanbul 1969, s. 74; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul 1974, I, 303-304, 307, 334; M. Mustafa Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê fi'l-İslâm*, Beyrut 1983, s. 502, 504, 510-511; Bilmen, *Kamus*², II, 175, 193-195, 222-226, 230; M. Âkif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 99-100, 112-113; a.mlf., "Evlielik Birliğinin Sona Ermesi", *İlmihal*, İstanbul 1999, II, 223-239; Vehbe ez-Zühayfî, *el-Fıkḥü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dımaşk 1989, VII, 367, 369; Abdülvehhâb Hallâf, *Ahkâmü'l-ahvâlî's-şahşiyye fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Küveyt 1410/1990, s. 267; Zekîyyüddin Şa'bân, *İslâm Hukuk İlminin Esasları* (trc. İbrahim Kâfi Dönmez), Ankara 1990, s. 254-255; Murtaza Mutahhari, *Kadın* (trc. İsmail Derya), İstanbul 1991, s. 303-305; H. İbrahim Acar, *İslâm Hukukunda*

Evliğin Sona Ermesi, Erzurum 2000, s. 20-122, 249-307; Ali Bardakoğlu, "Hukukî ve Sosyal Açıdan Boşanma", *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara 1991, I, 205; J. Schacht – A. Layish, "Talâk", *El*² (İng.), X, 151-157; "Talâk", *Mv.F.*, XXIX, 5-77; Hamza Aktan, "Talâk", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1914-1922.

H. İBRAHİM ACAR

TALÂK SÜRESİ

(سورة الطلاق)

Kur'an-ı Kerim'in
altmış beşinci sûresi.

Medine döneminin ortalarında nâzil olan sûre adını boşamadan bahseden ilk âyetinden almıştır. Abdullah b. Mes'ûd'un bu sûreyi Sûretü'n-nisâ' el-kusrâ (es-suğrâ) (iddetten söz eden kısa sûre) diye andığı rivayet edilir (Buhârî, "Tefsîr", 65/2; Süyûtî, I, 175). Âyet sayısı on iki olan sûrenin fâsılası elif harfidir. Boşanma hukukuyla ilgili bazı hususları ve toplum hayatında Allah'ın ve resulünün gösterdiği yolu izlemenin önemini konu edinen Talâk sûresinin muhtevasını iki bölüm halinde incelemek mümkündür. Sûrenin ilk yedi âyetini içeren birinci bölümünde Hz. Peygamber'in şahsında müminlere hitap edilerek eşlerini boşamaları durumunda -bu sûre ile birlikte Bakara sûresinde- belirlenmiş olan kurallara uymaları emredilir; yaklaşık üç ay devam eden bekleme süresi (iddet) içinde eşlerin evlerinden çıkarılmaması ve nafakalarının sağlanması istenir; hamilelerin iddetinin doğum yapıncaya kadar süreceği ve bu süre içinde nafaka yükümlülüğünün devam edeceği; ayrıca çocuğu emziren annelere ücretinin ödeneceği bildirilir. Sûrenin son beş âyetini ihtiva eden ikinci bölümde Allah'ın ve O'nun gönderdiği elçilerin emirlerini yerine getirmeyen geçmiş milletlerin çetin imtihanlara tâbi tutulup helâk edildiği, onların âhiret hayatında da şiddetli bir azaba uğrayacakları bildirilir. Ardından basiret sahibi müminlere hitap edilerek Allah'a karşı saygılı olmaları emredilir ve Allah'ın âyetlerini okumak suretiyle kendilerini karanlıklardan aydınlığa çıkaracak bir peygambere muhatap kılındıkları hatırlatılır, inanan ve yararlı iş yapanların ebedî mutluluğa erişeceği belirtilir. Sûre Allah'ın yukarıda yedi göğü ve yer küresi tarafında da benzerlerini yarattığına, O'nun emir ve tasarrufunun bunların arasında egemen olduğuna dikkat çeken, Cenâb-ı Hakk'ın her şeye güç yetirip her şeyi bildiğini ifade eden âyetle son bulur. Buradaki "yedi" sayısını İbn Manzûr'un da be-

lirttiği üzere (*Lisânü'l-Arab*, "sb" md.) sınırlanmış bir rakam değil yedi, yetmiş ve yedi yüz sayıları gibi çokluktan kinaye kabul etmek gerekir. Ayrıca sema "belli bir noktaya göre izâfî bir yükseklik" demek olup arz üzerindeki aynı nokta ters istikameteki gezegenlere göre sema konumunda bulunur (Râgıb el-İşfahânî, *el-Müfredât*, "smv" md.).

Toplumun temelini oluşturan evliliğin ve aile hayatının sürdürülmesi bazan onun kurulmasından daha zor bir duruma gelir. Bir hadiste "en sevimsiz hak" diye nitelendirilen boşama veya boşanma (İbn Mâce, "Talâk", I; Ebû Dâvûd, "Talâk", 3) Câhiliye döneminde kadına zarar verecek şekilde uygulanırdı. Medine'de müslüman bir toplumun ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde nâzil olan Talâk sûresinde kadın haklarının korunması hedeflenmiş, boşama yetkisine sahip bulunan kocaya hitap edilerek onun bu yetkiyi kullanırken Allah'tan korkması gerektiği bildirilmiş, Allah'ın belirlediği sınırların aşılmasına dikkat edilmesi istenmiş, aile meselelerinin çözümünde akıl ve din açısından güzel olan yolun (mâruf) benimsenmesi emredilmiş, geçmiş milletlere atf yapılarak hem uyarma hem öğendirme yöntemleri kullanılmıştır. "Talâk sûresini okuyan kimse Resûlullah'ın sünneti üzerine ölür" meâlinde nakledilen hadis (Zemahşerî, VII, 152; Beyzâvî, IV, 291) mevzû olduğu belirtilmiştir (Zemahşerî, I, 648-649 [neşredenlerin notu]; Muhammed et-Trablusî, II, 723). Muhammed b. Ömer b. Ukayl *Tefsîrü sûreti't-Talâk ve'stinbâtu mâ fihâ min ahkâm* adıyla yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1393, Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye el-Ma'hedü'l-âli li'l-kazâ').

Talâk sûresinin ilk âyetleri

